

Reacties

Nummer	Reactie	Beantwoording
1.	202300426 - Particulier	
1.1	Indiener geeft aan dat er ook andere vormen en methoden zijn om groene energie op te wekken, zoals uit getij of golfbewegingen.	Naast wind op zee zet het rijk in op meerdere duurzame energiebronnen, zoals zon op land en water. Innovatieve ontwikkelingen worden gevolgd. Het programma VAWOZ richt zicht op het aanlanden van wind op zee.
2.	202300427 – Particulier	
2.1	Indiener spreekt steun uit voor het programma en een versneld tempo.	De reactie is ter kennisgeving aangenomen.
2.2	Indiener geeft aan dat dit soort vraagstukken lastig te bevatten zijn voor leken en vraagt om goede en duidelijke taal.	In te publiceren documenten kijkt een communicatiedeskundige mee om te zorgen dat dat deze documenten toegankelijk zijn voor iedereen.
3.	202300428 – Particulier	
3.1	Indiener spreekt steun uit voor het programma en denkt dat aandacht hiervoor in de media helpt om vertrouwen van de burger terug te winnen.	De reactie is ter kennisgeving aangenomen.
3.2	Indiener geeft aan dat hij voortgang belangrijker vindt dan participatie, omdat dan een hoger tempo mogelijk is.	Voor het Programma VAWOZ 2031-2040 wordt participatie georganiseerd, omdat het Rijk het belangrijk vindt stakeholders vroegtijdig mee te nemen. En zo de maatschappelijke belangen zo goed mogelijk te behartigen en samen tot betere oplossingen te komen.
4	202300430 – Particulier	
4.1	Indiener spreekt steun uit voor het programma.	De reactie is ter kennisgeving aangenomen.
5	202300431 – Particulier	
5.1	Indiener geeft aan het belangrijk te vinden dat een aanlanding naar Den Helder gaat omdat daar al een aardgasleiding ligt.	We nemen aan dat indiener een aanlanding met waterstof bedoelt. De technische mogelijkheden voor het hergebruiken van bestaande leidingen voor waterstof worden in een parallel lopend onderzoek van het Energie Infrastructuur Plan Noordzee onderzocht. Als hergebruik technisch mogelijk blijkt, wordt deze optie verder onderzocht op effecten binnen het programma VAWOZ 2031-2040 en vergeleken met opties voor het aanleggen van nieuwe waterstofleidingen voor het transport van waterstof van zee.
6	202300436 – Particulier	
6.1	Indiener geeft aan vanwege natuur en rust naar Zeeland te zijn verhuisd en geschrokken te zijn van de hoogspanningsleidingen in het landschap in Zuid-Beveland. Indiener vraagt zich af waarom in Zuid-Beveland hoogspanningsmasten	Het netconcept voor de aansluiting van wind op zee op het landelijk hoogspanningsnet maakt gebruik van ondergrondse hoogspanningskabels. In het Ontwikkelkader windenergie op zee is deze manier van aanleggen voor netten op zee vastgelegd. 380kV-hoogspanningsverbindingen op land worden in principe bovengronds uitgevoerd. Uitzonderingen zijn alleen mogelijk onder bepaalde voorwaarden en over

	staan en na Rilland de energie ondergronds getransporteerd wordt.	korte afstanden. De 380kV verbinding tussen Rilland en Geertruidenberg is ook een bovengrondse verbinding. Daar komt de komende jaren nog een bovengrondse verbinding naast richting Tilburg.
7	202300437 – Particulier	
7.1	Indiener roept op om geen bovengronds energietransport in Zeeland te plannen.	Zie het antwoord op 6.1
7.2	Indiener vraagt per dorp informatie aan te bieden.	In de verschillende regio's is sprake van verschillende behoeftes. In de uitwerking van het participatieplan 1.0 nemen we uw oproep mee.
8	202300439 – Veiligheidsregio Noord-Holland Noord	
8.1	Indiener vraagt aandacht voor de fysieke veiligheid.	Veiligheid is één van de thema's die we meenemen in het onderzoek.
8.2	Indiener vraagt de veiligheidsregio's te betrekken in het proces.	De veiligheidsregio's in de regio's waar het programma VAWOZ 2031-2040 actief is worden betrokken in het proces.
9	202300440 – NOGAT B.V.	
9.1	Indiener geeft aan dat het hergebruik van bestaande offshore gasleidingen voor het transport van waterstof een belangrijke versneller van de energietransitie kan zijn. En dat de kosten en milieu-impact hiervan beperkt zijn.	Zie het antwoord op 5.1
9.2	Indiener vraagt de beheerders van de offshore gasleidingen te betrekken in het proces.	De beheerders van de offshore gasleidingen worden in eerste instantie betrokken in het onderzoek naar hergebruiksmogelijkheden van gasleidingen voor waterstoftransport dat binnen het parallelle traject Energie Infrastructuur Plan Noordzee plaatsvindt. De haalbare scenario's (routeopties) uit dit onderzoek nemen we mee in het omgevingsproces van pVAWOZ en PAWOZ-Eemshaven. Het opnemen van deze scenario's in het pVAWOZ proces is afhankelijk van het verloop van het onderzoek.
10	202300442 – Particulier	
10.1	Indiener adviseert twee aanlandlocaties te kiezen: In Zeeland voor windpark Borssele. In Noord-Holland voor overige.	In het Programma VAWOZ brengt het ministerie van Economische Zaken en Klimaat mogelijk kansrijke verbindingen in beeld naar aanlandlocaties die in de voorverkenning VAWOZ 2031-2040 naar voren zijn gekomen. De routes vanuit de windparken op zee naar deze aanlandlocaties en de aansluiting op een hoogspanningsstation of het waterstofnet worden in nauwe afstemming met de omgeving binnen het programma VAWOZ onderzocht op de criteria milieu, omgeving, systeemintegratie, toekomstvastheid, economie, techniek en kosten. Op deze manier kijken we naar locaties in Zeeland en Noord Holland, maar ook in Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en Groningen. De minister van Economische Zaken en Klimaat zal naar verwachting voor de zomer van 2025 een afweging maken voor welke alternatieven en

		aanlandlocaties een ruimtelijke procedure gestart wordt. Dit doet hij op basis van de onderzoeksresultaten, input uit de omgeving, het advies van de commissie m.e.r., het advies van regionale overheden, de inbreng vanuit het Noordzeeoverleg en het Omgevingsberaad Wadden en het bestuurlijk overleg Wadden. In de ruimtelijke procedure wordt het alternatief nader in detail onderzocht en wordt de ruimtelijke inpassing en vergunningverlening geregeld.
11	202300466 – Veiligheidsregio Kennemerland	
11.1	Indiener roept op fysieke veiligheid tijdens de aanleg ook te onderzoeken en mee te nemen in de afweging.	Fysieke veiligheid in de aanlegfase nemen we mee onder het thema 'techniek' in de integrale effectenanalyse, waarin we de aanlegtechniek en bijbehorende complexiteit onderzoeken.
11.2	Indiener vraagt de veiligheidsregio te betrekken in het proces.	We betrekken de Veiligheidsregio in het proces.
12	202300469 – Particulier	
12.1	Indiener roept op om maximaal in te zetten op ondergronds/onderwater transporteren van energie. Indiener geeft aan hoogspanningsmasten horizonvervuiling te vinden.	Zie het antwoord op 6.1
13	202300712 – Particulier	
13.1	Indiener geeft aan de doelstellingen voor 2040 en 2050 erg ambitieus zijn. En het netwerk zal hiervoor ook op lokaal niveau om aanpassingen vragen. Zijn deze doelstellingen technisch en financieel haalbaar?	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt aan het Nationaal Plan Energiesysteem. Dit zal zijn doorwerking vinden in de Regionale en Cluster Energie Strategieën (RES en CES). Het programma VAWOZ 2031-2040 onderzoekt wat het aanlanden van windenergie op verschillende locaties voor het energiesysteem op land betekent, waar er vraag is naar de energie, waar het over het hoogspanningsnet of door het waterstofnetwerk kan worden getransporteerd en waar mogelijk aanpassingen nodig zijn. Het programma VAWOZ 2031-2040 brengt in beeld wat de technische en financiële effecten zijn van de verschillende routes en manieren (waterstof of elektronen) om de wind van zee aan land te brengen.
13.2	De bouw en omvang van een converterstation hebben veel impact op de omgeving en het laag frequent geluid van een converterstation heeft impact. Indiener roept op naar technische oplossingen voor schaalverkleining te kijken of een eiland voor de kust te maken.	De Milieueffectrapportage gaat in op de inpassing van een converterstation en daarmee samenhangend de geluidproductie tijdens de aanleg en de gebruiksfase. Ook de productie en reikwijdte van laagfrequent geluid wordt hierin meegenomen. Er moet altijd aan de geldende geluidsnormen worden voldaan. Een 2GW converterstation is al in volume en oppervlak geoptimaliseerd. Schaalverkleining is daarom geen mogelijkheid. Wel kan met locatie-specifieke maatregelen de landschappelijke inpassing van het converterstation in de omgeving worden verbeterd.

		We nemen aan dat de indiener bedoelt een eiland voor de kust te maken voor de bouw van een converterstation. Vanwege de technische en ecologische uitdagingen hiervan en de beperkingen voor een grote afstand tussen een hoogspannings- en converterstation beschouwen we dit niet als een realistische optie.
13.3	Indiener geeft aan dat het hoogspanningsnet in Zeeland aan zijn maximale capaciteit zit.	Zie ook het antwoord op 6.1. Wind op zee wordt zoveel mogelijk aan land gebracht daar waar de vraag is, zodat we zo weinig mogelijk nieuwe infrastructuur op land hoeven te bouwen. Het onderzoek brengt in beeld hoeveel vraag er op aanlandlocaties wordt verwacht en of er ontwikkelingen zijn in het aanbod van energie. Streven hierbij is vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten, ook in de tijd, zodat we aanpassingen van de achterliggende hoogspanningsinfrastructuur op land zoveel mogelijk beperken.
13.4	Indiener roept op om strategischer naar de energieprojecten in het gebied te kijken, aangezien de ruimte rondom Borssele op raakt.	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat begrijpt dat de ruimtelijke inpassing om een strategische blik vraagt. Daarom heeft het ministerie een regionaal overleg opgestart waarin intensieve afstemming plaatsvindt van alle energieprojecten in de regio. Zowel binnen het ministerie als met de Provincie, gemeenten en derden zoals TenneT, Gasunie en Rijkswaterstaat.
14	202300714 – Havenbedrijf Rotterdam N.V.	
14.1	Indiener verzoekt om duidelijk aan te geven op welke wijze de doorkijk naar 2050 een rol speelt in de besluitvorming over het programma.	De doorkijk naar 2050 speelt vooral ruimtelijk en systeemtechnisch een rol in het programma. Bij het onderzoeken van routes en de uiteindelijke keuze voor routes onderzoeken we of een route ook robuust is met het oog op mogelijke toekomstige ontwikkelingen, zoals verdere groei van wind op zee richting 2050. Ruimtelijk betekent dit bijvoorbeeld dat we routes zo traceren dat er waar mogelijk ruimte blijft voor extra routes op een later moment en de hoeveelheid kruisingen wordt geminimaliseerd.
14.2	Indiener roept op ook andere ruimtelijke functies van de Noordzee mee te nemen in het onderzoek, net als de capaciteit op het elektriciteitsnet.	Binnen het thema 'ruimte' in de integrale effectenanalyse houden we rekening met andere functies op de Noordzee, zoals bijvoorbeeld Natura 2000 gebieden, scheepvaartroutes, zandwinning en ruimte in leidingenstroken. De effecten van een aanlanding op de capaciteit op het elektriciteitsnet onderzoeken we binnen het thema 'systeemintegratie'. De criteria op basis waarvan we een alternatief per verbinding onderzoeken op kansrijkheid staan in de Notitie Reikwijdte en Detail (NRD) beschreven. De NRD werkt het beoordelingskader uit. Hierin worden de te onderzoeken aspecten/criteria uitgewerkt en hoe dit wordt aangepakt. Het streven is om de concept-NRD in februari 2024 te publiceren. Hierin staat ook het detailniveau beschreven dat we in de onderzoeken gaan hanteren. We proberen het detailniveau zo te kiezen dat het mogelijk is één kansrijk alternatief per verbinding te kunnen kiezen.
14.3	Indiener vraagt te onderzoeken of een aanlanding zorgt voor de versnelling van de verduurzaming van een economisch cluster.	Het thema 'systeemintegratie' in de Integrale effectenanalyse vergelijkt vraag en aanbod op basis van onder meer de Cluster Energiestrategieën, waarin clusters de ontwikkeling van hun energievraag (voor verduurzaming) aangeven. Op deze manier

		brengen we de realisatie tussen een aanlanding wind op zee (extra aanbod) en verduurzaming van een cluster (extra vraag naar groene energie) in beeld.
14.4	Indiener vraagt zich af hoe het proces om tot één kansrijk alternatief per beoogde verbinding te komen verloopt. Daarnaast geeft indiener aan dat het complexe materie betreft en mogelijk niet haalbaar is om tot één kansrijk alternatief per beoogde verbinding te komen.	Zie het antwoord op 10.1
14.5	Indiener geeft aan graag betrokken te worden in het proces.	Het Havenbedrijf Rotterdam wordt betrokken in het proces.
15	202300715 – BBL Company	
15.1	Indiener geeft aan een leiding te beheren in een dynamisch zeebed. Gezien de grote kans dat de verbindingen uit programma VAWOZ 2031-2040 de leiding gaan kruisen, roept indiener op om hier morfologisch gunstige locaties voor te kiezen. Indiener geeft aan datasets te bezitten die hierbij van nut kunnen zijn.	Het programma VAWOZ 2031-2040 brengt kansrijke alternatieven in beeld. In de ruimtelijke procedures die hierna volgen is ruimte om tracés te optimaliseren, waarbij we ook naar gunstige locaties voor kruisingen kijken.
16	202300735 – Gemeente Borssele	
16.1	Indiener verwijst naar het Eindrapport voorverkenning VAWOZ 2031-2040 d.d. 14 juli 2022 en geeft aan een derde aanlanding in Borssele niet te steunen. Daarom verzoekt indiener om Borssele niet verder mee te nemen in het onderzoek van programma VAWOZ 2031-2040.	In de voorverkenning is het volgende opgenomen: "Borssele lijkt op voorhand niet kansrijk vanwege de technische complexiteit en beperkt beschikbare ruimte voor de aanleg van een derde kabel door de Veerse Gatdam en het Veerse Meer. Op basis van het detailniveau van de voorverkenning is het niet mogelijk hier gedegen conclusies over te trekken. Hiervoor is aanvullend onderzoek nodig." Begin 2023 is een technisch ruimtelijk haalbaarheidsonderzoek naar een eventuele derde kabelverbinding naar Borssele via het Veerse Meer uitgevoerd. Dit haalbaarheidsonderzoek heeft geen technische struikelblokken opgeleverd voor het Veerse Meer, kruising met de Veerse Gatdam of dichtbij de kust. Dat betekent dat in het kader van zorgvuldigheid het programma VAWOZ ook een eventuele derde aanlanding moet onderzoeken. Deze derde aanlanding wordt in samenhang bekeken met andere mogelijke ontwikkelingen in de omgeving Borssele in het kader van de energietransitie. Het alternatievenonderzoek is een verplicht onderdeel van de milieueffectrapportage. Dit onderzoek kijkt een brede reeks aan alternatieven. Welke alternatieven worden onderzocht hangt af van een mix van technische, ruimtelijke en milieu-overwegingen. Of een alternatief wel of geen brede steun krijgt is niet doorslaggevend in deze fase van het programma (opstellen Notitie Reikwijdte en Detail). Draagvlak speelt wel een rol in de besluitvorming over welke routes en locaties in het definitieve programma worden opgenomen. Deze besluitvorming wordt gebaseerd op het onderzoek in de MER en de IEA, de reacties van burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties,

		medeoverheden en adviezen vanuit het bestuurlijk overleg programma VAWOZ, de cie m.e.r., het bestuurlijk overleg Wadden en raadpleging van het Noordzeeoverleg en het bestuurlijk overleg Wadden. Zie ook het antwoord op 10.1. De gemeente Borsele wordt nauw betrokken in het programma VAWOZ, bijvoorbeeld in werksessies en het regionale ambtelijke en bestuurlijke overleg programma VAWOZ.
17	202300739 – Port of Den Helder	
17.1	Indiener geeft aan dat een aansluiting in Regio Den Helder past bij de ambities van de haven. Er zijn intenties om ruimte aan te wijzen voor een duurzame energiehub, die kan helpen in de verduurzaming van de eigen regio, maar ook voor het Noordzeekanaalgebied waar ruimte schaarser is. Daarnaast geeft indiener aan dat een aanlanding zorgt voor versterking van de regionale economie. Indiener verzoekt Programma VAWOZ 2031-2040 dit mee te nemen in het onderzoek.	De Integrale Effecten Analyse neemt de kansen voor de regionale economie van de aanlanding van windenergie op zee mee in het onderzoek
17.2	Indiener roept op om voor bewoners naast informatieavonden ook werksessies te organiseren, aangezien indiener gemerkt heeft dat bewoners graag betrokken zijn en open staan voor initiatieven met betrekking tot de energietransitie.	Het participatieplan 1.0 neemt de wens van vroege betrokkenheid van de bevolking in de Kop van Noord-Holland mee.
17.3	Indiener merkt op dat er in Den Helder een gasbehandelingsstation staat waar 3 grote offshore gaspijpleidingen aankomen. Indiener verzoekt de beheerders van deze leidingen te betrekken in het proces.	Het onderzoek naar hergebruik van offshore aardgasleidingen voor waterstoftransport betreft de operators van deze leidingen in het onderzoek. Dit onderzoek is onderdeel van het Energie Infrastructuurplan Noordzee. En landt uiteindelijk in het Programma VAWOZ.
17.4	Indiener benoemt een mogelijke koppelkans met het consortium H2Gateway dat in de haven van Den Helder onderzoek doet naar een faciliteit voor blauwe waterstof en geschikt gemaakt kan worden voor de ontvangst van groene waterstof van zee.	H2Gateway wordt betrokken in het proces.
17.5	Indiener benoemt een fout in de beschrijving van het Project 380kV-verbinding Noord-Holland. Hier wordt gesproken over Terneuzen.	Deze fout wordt aangepast.
17.6	Indiener benoemt een groot aantal organisaties die betrokken kunnen worden in het proces.	We bekijken per organisatie wanneer het logisch is deze in het proces te betrekken.

18	202300740 – Cluster West	
18.1	Indiener uit zorgen over de belasting van het net nabij Borssele en geeft aan tegen uitbreiding van hoogspanning te zijn.	Zie het antwoord op 6.1 en 13.3.
18.2	Indiener vraagt zich af wat de gevolgen voor Natura 2000 en het landschap zijn.	De invloed op Natura 2000 gebieden en het landschap wordt in de volgende fase van het programma – milieueffectenonderzoek en integrale effectenanalyse – onderzocht en in het milieueffectenrapport beschreven. Deze wordt naar verwachting begin 2025 gepubliceerd.
18.3	Indiener geeft aan dat er veel speelt op Vlissingen Oost en spreekt de behoefte uit voor een integrale gebiedsgerichte aanpak.	Zie het antwoord op 13.4
18.4	Indiener roept op de geplande activiteiten op Vlissingen Oost te visualiseren en te voorzien van begrijpelijke communicatie.	Het voornemen is om visualisaties onderdeel te maken van een heldere en eenduidige communicatie over het programma VAWOZ.
18.5	Indiener geeft aan voor de verschillende activiteiten die plaatsvinden compensatie te verlangen.	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft hier kennis van genomen. In het programma VAWOZ worden mogelijkheden voor aanlandingen onderzocht. Na het programma besluit de minister van Economische Zaken en Klimaat voor welke aanlandlocaties ruimtelijke procedures te starten. Het onderzoeken van compensatiemogelijkheden kan onderdeel zijn van deze ruimtelijke procedure, waarbij oog zal zijn voor de samenhang met andere ontwikkelingen in een gebied.
18.6	Indiener vraagt of de aanlanding voor extra geluidsproductie zorgt.	De realisatie van een aanlanding en het converterstation produceren tijdelijk geluid. Het converterstation produceert geluid op het moment dat het in gebruik is. In het milieueffectenrapport wordt dit onderzocht.
19	202300743 – Provincie Flevoland	
19.1	Indiener geeft aan dat de locatie Lelystad/Ens in een eerder stadium onderzocht is als aanlandingslocatie. Deze is niet opgenomen in het Programma VAWOZ 2031-2040. Indiener vraagt dit te heroverwegen, nu ook waterstof aanlandingen voorzien zijn. Indiener geeft aan actief in te zetten op het ontwikkelen van een waterstofeconomie in Flevoland.	<p>Lelystad/Ens is in de voorverkenning voor de periode 2031-2040 niet nader onderzocht als aanlandingslocatie vanwege beperkte beschikbare aansluitcapaciteit voor windenergie op de 380-kV stations en beperkte voorziene energievraagontwikkeling. Zowel voldoende beschikbare aansluitcapaciteit als voorziene vraag(ontwikkeling) zijn belangrijke uitgangspunten voor de kansrijkheid van aanlandlocaties.</p> <p>Daarnaast lijken nettechnische voordelen van een aansluiting op het 380kV-station Ens (voorkomen van overbelasting) klein door voorziene netuitbreidingen en zal de milieu-impact naar verwachting niet gering zijn (inpassing in open landelijk gebied, Natura 2000, verziltingsrisico's, kwetsbare bodem en watergebieden).</p> <p>Voor waterstof is het uitgangspunt zoveel mogelijk aan te landen nabij het Waterstofnetwerk Nederland (in de kustgebieden). Het waterstofnetwerk wordt vóór een aansluiting op Lelystad/Ens al gekruist, daarom lijkt een aansluiting op het waterstofnetwerk logischer.</p>

19.2	Indiener geeft aan te willen participeren in het proces.	In Flevoland is geen participatieproces georganiseerd. Indien er na de toelichting bij 19.1 nog steeds behoefte is aan afstemming kan het beste via vawoz@minezk.nl contact worden gezocht.
20	202300745 – Dorpsraad 's-Heerenhoek	
20.1	Indiener uit zorgen over de belasting van het net nabij Borssele en geeft aan tegen uitbreiding van hoogspanning te zijn.	Zie het antwoord op 6.1 en 13.3
20.2	Indiener vraagt zich af wat de gevolgen voor Natura 2000 en het landschap zijn.	Zie het antwoord op 18.2
20.3	Indiener geeft aan dat er veel speelt op Vlissingen Oost en spreekt de behoefte uit voor een integrale gebiedsgerichte aanpak.	Zie het antwoord op 13.4
20.4	Indiener roept op de geplande activiteiten op Vlissingen Oost te visualiseren en te voorzien van begrijpelijke communicatie.	Zie het antwoord op 18.4
20.5	Indiener geeft aan voor de verschillende activiteiten die plaatsvinden compensatie te verlangen.	Zie het antwoord op 18.5
20.6	Indiener vraagt of de aanlanding voor extra geluidsproductie zorgt.	Zie het antwoord op 18.6
21	202300755 – Gemeente Maasgouw	
21.1	Indiener geeft aan deel te nemen aan de overleggen voor de betrokken gemeenten, gezien één van de mogelijke aanlandlocaties binnen de gemeente ligt. Indiener vraagt of in het traject ook een-op-een gesprekken tussen indiener en het programma gepland zijn.	We plannen een een-op-een gesprek met de gemeente Maasgouw.
22	202300763 – Elektriciteits-Produktie maatschappij Zuid-Nederland N.V.	
22.1	Indiener geeft aan aan goed onderzoek naar netstabiliteit en capaciteit in de omgeving Borssele belangrijk te vinden, in combinatie met andere ontwikkelingen zoals mogelijke nieuwbouw van kerncentrales.	Zie het antwoord op 6.1 en 13.3. In de vraag en aanbod-scenario's nemen we ook de mogelijke nieuwbouw van kerncentrales mee.
22.2	Indiener geeft aan graag in het programma te worden betrokken middels een-op-een gesprekken.	We betrekken Elektriciteits-Produktie maatschappij Zuid-Nederland (EPZ) in het programma via gesprekken die al lopen tussen EPZ, TenneT en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
23	202300765 – Wijkgroep West Beverwijk	

23.1	Indiener merkt op dat Beverwijk niet als mogelijke aanlandingslocatie op de kaart is opgenomen, maar Velsen wel. Indiener vraagt wat dat betekent voor de informatie.	Voor het hoogspanningsstation Velsen onderzoeken we of en hoe deze een rol kan spelen in de aanlanding van windenergie van zee. Dit onderzoek maakt deel uit van het programma. Het hoogspanningsstation Beverwijk is niet op de indicatieve kaart ingetekend omdat hier geen ruimte is om aan te sluiten na aansluiting van Windpark Hollandse Kust (west).
23.2	Indiener vraagt wat we met Westelijk NZKG bedoelen.	We proberen de windenergie zo dicht mogelijk bij de verbruikers van grote hoeveelheden energie aan te land. Aan de westelijke kant van het NZKG zitten grote energieverbruikers. Het is een indicatieve omschrijving van het gebied dat grofweg ligt tussen Amsterdam en de kust en het gebied van Egmond tot en met Zandvoort/Haarlem.
23.3	Indiener merkt op dat we in het Voornemen en Voorstel voor participatie niet over gezondheid spreken en vraagt zich af of we in de onderzoeken wel naar de gevolgen voor de gezondheid (geur, optisch, emissie, immissie, deposities etc.) kijken.	De gevolgen voor de gezondheid die indiener benoemt onderzoeken en beoordelen we in het kader van milieu. Zo worden geluidseffecten beoordeeld op hoe het de gezondheid kan beïnvloeden. Gezondheid is dus niet expliciet genoemd als een onderdeel van het onderzoek, maar wordt onderzocht binnen het thema milieu. In het beoordelingskader werken we uit waar de onderzoeken op ingaan. Dit beoordelingskader verschijnt in de concept Notitie Reikwijdte en Detail, waarop u formeel kunt inspreken.
23.4	Indiener heeft ruime ervaring met eerdere Net op Zee projecten en roept op bewonersgroepen al vroeg in het proces te betrekken omdat dit positieve effecten op het proces kan hebben.	We nemen uw oproep mee in het participatieplan 1.0.
23.5	Indiener vraagt de gemeentes Velsen, Beverwijk en Heemskerk apart op kaart te zetten en te benoemen.	Om het overzichtelijk te houden staan op de huidige kaart de mogelijke aanlandstations, niet de gemeenten die hier mogelijk een belang bij hebben. Alle belanghebbende gemeenten betrekken we in het programma.
23.6	Indiener vraagt wat de rol van de gemeentes, de provincie en de omgevingsdiensten is in het Programma VAWOZ 2031-2040.	De gemeenten en omgevingsdiensten betrekken we in gesprekken en bij werksessies. Gemeenten doen mee aan de regionale ambtelijke en bestuurlijke overleggen. De provincies hebben een actieve rol op zich genomen om samen met het Rijk te zorgen dat: 1. alle belanghebbenden in de provincie op tijd worden betrokken in het programma VAWOZ, 2. relevante inhoud over ruimtelijke economische ontwikkelingen en vraagontwikkeling in de regio in beeld komt en 3. er zorgvuldige ambtelijke en bestuurlijke afstemming en advisering in de regio plaatsvindt.
23.7	Indiener vraagt zich af waarom we organisaties die zich in de IJmond met gezondheid bezighouden niet noemen als betrokken partijen.	We betrekken gezondheidsorganisaties die in het kader van de aanlandingen en gezondheid relevant zijn. Zo is het RIVM betrokken bij het beleid hoe met elektromagnetische velden en geluidseffecten bij de netten op zee en het hoogspanningsnet om te gaan.
24	202300772 – Stichting Borsele tot de Kern	

24.1	Indiener geeft aan te begrijpen dat we de energietransitie onderverdelen in deelprojecten, maar is bezorgd over de coördinatie hiervan. Indiener vraagt concreet te benoemen hoe deze coördinatie vorm krijgt.	Zie het antwoord op 13.4
24.2	Indiener merkt op dat Programma VAWOZ kijkt naar tracés voor aansluiting vanaf zee en bijbehorende converterstations, maar dat hoogspanning op land via een ander project loopt. Daarom moeten we rekening houden met de mogelijke bouw van kerncentrales. Indiener geeft aan dat hier een integrale benadering nodig is.	Zie ook het antwoord op 6.1 en 13.3. Het regionale overleg zoals benoemd in 13.4 houdt ook de samenhang hiervan in het oog.
24.3	Indiener wil graag betrokken worden in het Programma VAWOZ 2031-2040.	We gaan graag in gesprek met de Stichting Borsele tot de Kern.
24.4	Indiener roept op aan bewoners en belanghebbenden duidelijk te maken wie hen informeert en op welke manier. En daarnaast aan te geven waarop hun inbreng invloed kan hebben.	Het participatieplan 1.0 geeft aan hoe/wanneer bewoners worden betrokken. Programma VAWOZ 2031-2040 organiseert informatieavonden voor bewoners en belanghebbenden waar zij hun inbreng kunnen doen, naar verwachting februari en maart 2024. Daarnaast is formele inspraak mogelijk op de conceptdocumenten die we ter inzage leggen. Dit zijn de concept Notitie Reikwijdte en Detail (naar verwachting begin 2024), de Integrale Effectenanalyse, plan-milieueffectrapport en het programma (naar verwachting begin 2025). Verder sluit het programma aan bij informatieavonden van andere projecten in het gebied en verschijnt er regelmatig een nieuwsbrief, waarvoor u zich via deze link kan aanmelden. Mogelijk heeft indiener ook suggesties via welke kanalen en hoe wij bewoners het beste kunnen informeren. Hierover komen wij graag in contact met Borsele tot de Kern. Met een e-mail aan VAWOZ@minezk.nl kunt u te allen tijde vragen indienen.
25	202300775 – Stichting Behoud de Zak van Zuid-Beveland	
25.1	Indiener geeft aan (nieuwe) hoogspanningstracés in de Zak van Zuid-Beveland ongewenst en onaanvaardbaar te vinden en roept op aan te landen op de plek waar de vraag is. Vanuit strategisch perspectief moeten we dan eerst bepalen waar in 2050 nog grote vraag bestaat.	Het Nationaal Plan Energiesysteem en het Nationaal Plan Verduurzaming Industrie bekijken waar de grote vraag naar windenergie bestaat. Programma VAWOZ sluit zoveel mogelijk aan bij de grote vraag naar elektronen en waterstof, bij voorkeur aan de kust. Voor de energietransitie zijn veel verbindingen met stroomkabels en enkele waterstofleidingen nodig die worden aangesloten op het hoogspanningsnet of het waterstofnet. Daarom moeten we ook veel routes en aansluitlocaties onderzoeken, om te weten wat de meest kansrijke zijn voor het aansluiten van de wind van zee. Als er op de aansluitlocatie onvoldoende vraag is naar de windenergie van zee en de transportcapaciteit landinwaarts niet voldoende blijkt wordt er beoordeeld of er

		aanpassingen in hoogspanningsverbindingen nodig zijn of dat er andere oplossingen mogelijk zijn, zoals omzetten naar waterstof.
25.2	Indiener roept op om aan de zuidkant van de Westerschelde en in Moerdijk en Geertruidenberg de mogelijkheden voor een aanlanding te onderzoeken.	We onderzoeken aanlandingen in Terneuzen. Het Net op Zee project Nederwiek 3 doet onderzoek naar aanlandmogelijkheden in Moerdijk en Geertruidenberg voor de periode tot ca. 2031 en voor de langere termijn. Als het mogelijk is om daar meerdere aanlandingen te realiseren (zowel voor 2031 als na 2031) nemen we dit mee in het programma VAWOZ 2031-2040.
25.3	Indiener suggereert om onderzoek te doen naar kleinschalig en modulair opwekken van energie in Noord-Brabant en Limburg als alternatief voor uitbreiding van het hoogspanningsnetwerk.	EZK houdt rekening met innovaties als modulair opwekken. Zo is er op 17 mei, 2023 een brief naar de Kamer gestuurd met daarin een marktanalyse voor Smart Modulair Reactors. Te lezen hier: Kamerbrief over SMR-marktanalyse Kamerstuk Rijksoverheid.nl
26	202300777 – Regio de Kop van Noord-Holland (4 gemeenten)	
26.1	Indiener interpreteert het doel van participatie als volgt: het gaat om informeren, consulteren en advies inwinnen. Vervolgens worden ingebrachte belangen en overwegingen afgewogen, om daarna beargumenteerd besluiten te nemen. Indiener vraagt of deze interpretatie juist is.	Dit is juist.
26.2	Indiener roept op om ook mogelijke positieve effecten op bijvoorbeeld economie, woningbouw en mobiliteit, natuur en milieu in beeld te brengen.	De milieueffectrapportage en integrale effectenanalyse brengen zowel positieve als negatieve effecten in beeld. Brede welvaart en regionale economische effecten, natuur en milieu worden hier onder andere in meegenomen. Woningbouw en mobiliteit zijn geen onderdeel van de onderzoeken binnen het programma VAWOZ.
26.3	Indiener vraagt om bij mogelijke negatieve effecten te bekijken hoe die zoveel mogelijk kunnen worden weggenomen of verzacht en welke compensatie mogelijk is.	Als daar aanleiding toe is kunnen we bij negatieve effecten verzachtende maatregelen treffen. Het is bijvoorbeeld mogelijk om bij de aanleg van kabels voor horizontaal gestuurde boringen te kiezen in plaats van open ontgraving om effecten op natuur te verkleinen.
26.4	Indiener benoemt dat zij de Kop van Noord-Holland zien als een kansrijke aanlandlocatie voor waterstof, ook vanwege de bestaande gasinfrastructuur en omdat een dergelijke aanlanding aansluit bij de ambities van de regio.	De reactie is ter kennisgeving aangenomen.
26.5	Indiener verzoekt voor het beoogde hoogspanningsstation nabij Middenmeer een zo groot mogelijk zoekgebied te gebruiken.	Het zoekgebied voor het hoogspanningsstation vlakbij Middenmeer valt onder een apart project, namelijk 380kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord. Dat project kent zijn eigen proces, waarin u ook inspraakmogelijkheden heeft. Meer informatie over het proces van de 380kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord kunt u lezen in het Voornemen en Voorstel voor Participatie dat op 2 juni 2023 is gepubliceerd: Voornemen en voorstel voor participatie - 380 kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord (rvo.nl) .

		We bekijken het programma VAWOZ en dit project in samenhang.
26.6	Indiener zegt dat de agrarische sector één van de pijlers van de regionale economie is. En dat deze pijler niet in gevaar mag komen doordat agrarische grond wordt gebruikt voor de bouw van energie-infrastructuur.	(Impact op de regionale) economie en mogelijke effecten op agrarisch grondgebied zijn onderwerpen die het programma VAWOZ 2031-2040 onderzoekt.
26.7	Indiener roept op de mogelijkheden van elektrolyse op zee goed te onderzoeken, gezien het ruimtebeslag van elektrolyse (op land).	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt aan 2 demoprojecten voor elektrolyse op zee. Hiermee wordt ervaring opgedaan om schaalvergroting mogelijk te maken. Het programma VAWOZ 2031-2040 doet geen onderzoek naar elektrolyse op zee. Wel wordt er vanuit gegaan dat in deze periode een deel van de windenergie van zee in de vorm van waterstof aan land komt.
26.8	Indiener merkt op dat de formulering van het uitgangspunt " <i>We gaan op zoek naar kansrijke routes met zo min mogelijk effect op andere belangen en passend binnen de ecologische randvoorwaarden en draagkracht. We sluiten aan bij afspraken uit het Noordzeeakkoord</i> " door de laatste zin doet vermoeden dat dit alleen voor het deel van de routes op zee geldt. Indiener vraagt de formulering aan te passen.	In de uitgangspunten is opgenomen dat we zowel op zee als op land zoeken naar kansrijke routes met zo min mogelijk effect op andere belangen en passend binnen de ecologische randvoorwaarden en draagkracht.
26.9	Indiener roept op gemeenten een belangrijke rol te geven in het duidelijk en overzichtelijk maken van de vele werkzaamheden die rondom de energietransitie plaatsvinden, aangezien zij het dichtst bij de burger staan.	Gemeenten worden betrokken bij het programma VAWOZ 2031-2040. Zo nemen gemeenten deel aan werksessies en aan ambtelijke en een bestuurlijke overleggen in de Kop van Noord-Holland.
26.10	Indiener draagt een aantal regionale participatieplatformen aan om de inwoners in het proces te betrekken en roept op ook de gemeenten te betrekken in de communicatie richting inwoners.	In overleg met gemeenten worden inwoners tijdig betrokken in het programma VAWOZ 2031-2040. Zo voorkomen we dat inwoners met voldongen feiten geconfronteerd worden. Om het werkbaar te houden is het niet mogelijk voor elke gemeente via een ander platform participatie mogelijk te maken.
26.11	Indiener roept op participatie voor het programma VAWOZ 2031-2040 en 380kV netuitbreiding Noord-Holland samen te voegen.	De participatie voor programma VAWOZ en het 380kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord stemmen we op elkaar af en geven we in samenhang vorm. Zo vonden in juni informatieavonden plaats vanwege de start van de ruimtelijke procedure 380kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord. Hier waren zowel informatie en vertegenwoordigers van dit project als vanuit het programma VAWOZ aanwezig.
26.12	Indiener roept op bij communicatie het perspectief van inwoners als uitgangspunt te nemen en begrijpelijke taal te gebruiken, zoveel mogelijk niveau B1. En dit te ondersteunen met filmpjes en infographics.	Een communicatiedeskundige kijkt mee om te zorgen dat de documenten toegankelijk zijn voor iedereen.

26.13	Indiener geeft aan dat het nog onduidelijk is wie een uitnodiging krijgen voor de landelijke start-, tussen- en eindbijeenkomsten en hoe je je hiervoor kan aanmelden.	Aanmelden voor de landelijke webinars kan o.a. door een mail te sturen naar vawoz@minezk.nl . Op dit moment staat – naast de start- en eindbijeenkomst – geen tussentijds landelijk webinar op de planning.
26.14	Indiener noemt een aantal organisaties die betrokken kunnen worden in het proces.	We bekijken per organisatie en in afstemming met de indiener of het logisch is deze in het proces te betrekken.
27	202300784 - Particulier	
27.1	Indiener roept op voor routes die naar Eemshaven gaan en in het Programma PAWOZ-Eemshaven worden onderzocht geen gebruik te maken van routes over vruchtbare landbouwgrond.	De prioritering van routes naar Eemshaven zal in Programma Aansluiting Wind Op Zee-Eemshaven (PAWOZ-Eemshaven) gebeuren. Het programma VAWOZ neemt kansrijke routes op vervolgens op. De minister maakt een landelijke afweging voor welke routes we een ruimtelijke procedure voor ruimtelijke inpassing en vergunningen starten. PAWOZ-Eemshaven kent een eigen proces, waarin u ook inspraakmogelijkheden krijgt.
27.2	Indiener wijst op mogelijke risico's van langdurige blootstelling aan elektromagnetische velden en wijst op adviezen van de gezondheidsraad en Lysias.	<p>Overall waar elektriciteit aanwezig is, ontstaan elektrische en magnetische velden (EM-velden). Gelijkstroom (direct current, DC) en wisselstroom (alternating current, AC) veroorzaken beide magneetvelden, maar omdat de technieken verschillen, hebben die magneetvelden andere eigenschappen en effecten. VAWOZ doet hoofdzakelijk onderzoek naar 2GW DC-verbindingen. We onderzoeken een gelijkstroomverbinding (DC) tussen het platform op zee en het converterstation op land. Vanaf het converterstation op land onderzoeken we een ondergrondse wisselstroomverbinding (AC) naar een 380kV-station.</p> <p>De Rijksoverheid heeft aanleiding gezien om specifiek voor AC magneetvelden van bovengrondse hoogspanningslijnen het voorzorgsbeleid (voormalig ministerie VROM, 2005) te hanteren. Dit voorzorgsbeleid komt voort uit internationaal onderzoek, waar aanwijzingen uit naar voren komen dat kinderen die bij bovengrondse hoogspanningslijnen wonen - waar het magnetische veld sterker is dan verder van de lijn - mogelijk meer kans hebben om leukemie te krijgen. Voor andere aandoeningen zijn er geen aanwijzingen dat het risico is verhoogd. Ten aanzien van de ziekte van Alzheimer geeft het RIVM aan dat er in 2009 een Zwitsers onderzoek is geweest dat aanwijzingen gaf dat mensen die langer dan 10 jaar op minder dan 50 meter van een bovengrondse hoogspanningslijn wonen, mogelijk een hoger risico hebben om te overlijden aan de ziekte van Alzheimer. In 2013 is dit onderzoek herhaald in Denemarken en werd er geen verband gevonden tussen dichtbij een hoogspanningslijn wonen en neurodegeneratieve ziektes zoals de ziekte van Alzheimer. Ook is onderzoek gedaan naar een mogelijk verband tussen magnetische velden en andere aandoeningen zoals kanker, hart- en vaatziekten en ziekten van het zenuwstelsel. De Wereldgezondheidsorganisatie en het International Agency for Research on Cancer vinden voor geen van deze aandoeningen aanwijzingen voor een verhoogd risico in de buurt van hoogspanningslijnen. Zie voor meer informatie deze website.</p>

		<p>In april 2023 is het voorzorgsbeleid herijkt. Waar dit van toepassing is, zal het beleid gevolgd worden.</p> <p>Of kijk voor meer algemene informatie over magneetvelden en hoogspanningsverbindingen op de website van RIVM en Kennissplatform. Daarnaast is er een animatie gemaakt met een toelichting over magneetvelden van wisselstroom en gelijkstroom nabij het hoogspanningsnetwerk. Deze is te vinden op deze website.</p>
28	202300826 – Stichting red de Wieringermeer	
28.1	Indiener geeft aan het onduidelijk te vinden met welk doel participatie binnen het programma wordt georganiseerd en heeft behoefte aan verduidelijking.	Zie vraag 3.2
28.2	Indiener geeft aan onderbouwing voor de scheiding in participatie op landelijk en regionaal niveau te missen.	Dit werken we in het Participatieplan 1.0 verder uit. In het Participatieplan 1.0 (publicatie voorzien in september 2023) staat hoe het regionale participatieproces eruit ziet tot aan terinzagelegging van de concept-NRD. Na deze fase staat een nieuwe update van het participatieplan op de planning (begin 2024).
28.3	Indiener verwacht dat de uitnodiging om het participatieproces samen vorm te geven betekent dat er gezamenlijke bijeenkomsten worden georganiseerd om participatievormen te bespreken. En in een grote groep tot een door iedereen gesteund participatiemodel te komen.	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft een voorstel voor participatie gedaan. Op basis van de reacties op de terinzagelegging van het Voornemen en Voorstel voor participatie , (evaluatie van) de regionale werksessies en gesprekken met stakeholders in de regio publiceren we deze zomer een Participatieplan 1.0 op de website van Programma VAWOZ. In dit plan staat hoe het participatieproces regionaal vorm krijgt, tot en met de terinzagelegging van de concept-NRD. Ook is er regionaal ruimte voor maatwerk. Hierover kunt u contact opnemen met de EZK-projectleiders in uw regio door een mail te sturen naar vawoz@minezk.nl .
29	202300827 – Evides Waterbedrijf	
29.1	Indiener geeft aan te allen tijde veilige bereikbaarheid van haar bezit voor drinkwatervoorziening nodig te hebben en dat hier ook veilig gewerkt moet kunnen worden. Indiener vraagt om goede afstemming als in Programma VAWOZ 2031-2040 te onderzoeken tracés voor verbindingen dichtbij bezittingen van beheerder komen.	Bij tracering van de Net op zee verbindingen zoeken we onder meer in werksessies afstemming met waterbedrijven zoals Evides.
29.2	Indiener is bezorgd over de gevolgen van de aanwezigheid van een aanlanding bij noodsituaties of noodzakelijk onderhoud aan haar leidingen.	Zie het antwoord op 29.1

29.3	Indiener vraagt duidelijkheid over de eisen en veiligheidsmaatregelen die de beheerders van de aanlandingen aan de indiener stellen bij werkzaamheden. En welke meerkosten de indiener hierdoor heeft.	In de ruimtelijke procedures die na het programma volgen bekijken we of er een raakvlak is met indiener. Als dat het geval is betrekken we de indiener bij de plannen en maken we verdere afspraken over eisen, veiligheidsmaatregelen en financiële afwikkeling.
29.4	Indiener vraagt onderzoek te doen naar de elektrische en thermische beïnvloeding op haar infrastructuur als een elektrische verbinding dichtbij haar infrastructuur komt. Daarnaast vraagt indiener dit mee te nemen in de afweging over de verschillende tracés.	Het past niet bij het detailniveau en de onderzoeksfase van het programma VAWOZ 2031-2040 om voor alle te onderzoeken routes de gesuggereerde onderzoeken te doen. Wel bekijken we voor de te onderzoeken routes op hoofdlijnen waar mogelijk risico op beïnvloeding kan ontstaan. Dit nemen we, met de andere onderzoeksresultaten, mee in de afweging tussen de verschillende routes.
29.5	Indiener is bezorgd over de mogelijkheid om haar infrastructuur in de toekomst nog uit te breiden en welke extra kosten hiermee gemoeid zijn.	De ruimtelijke procedures die na het programma volgen werken de we voorkeurstracés verder uit, waarbij mogelijke noodzakelijke uitbreidingen en ruimtegebruik in de toekomst worden meegenomen.
29.6	Indiener geeft aan graag betrokken te worden in het proces.	We betrekken Evides in het proces.